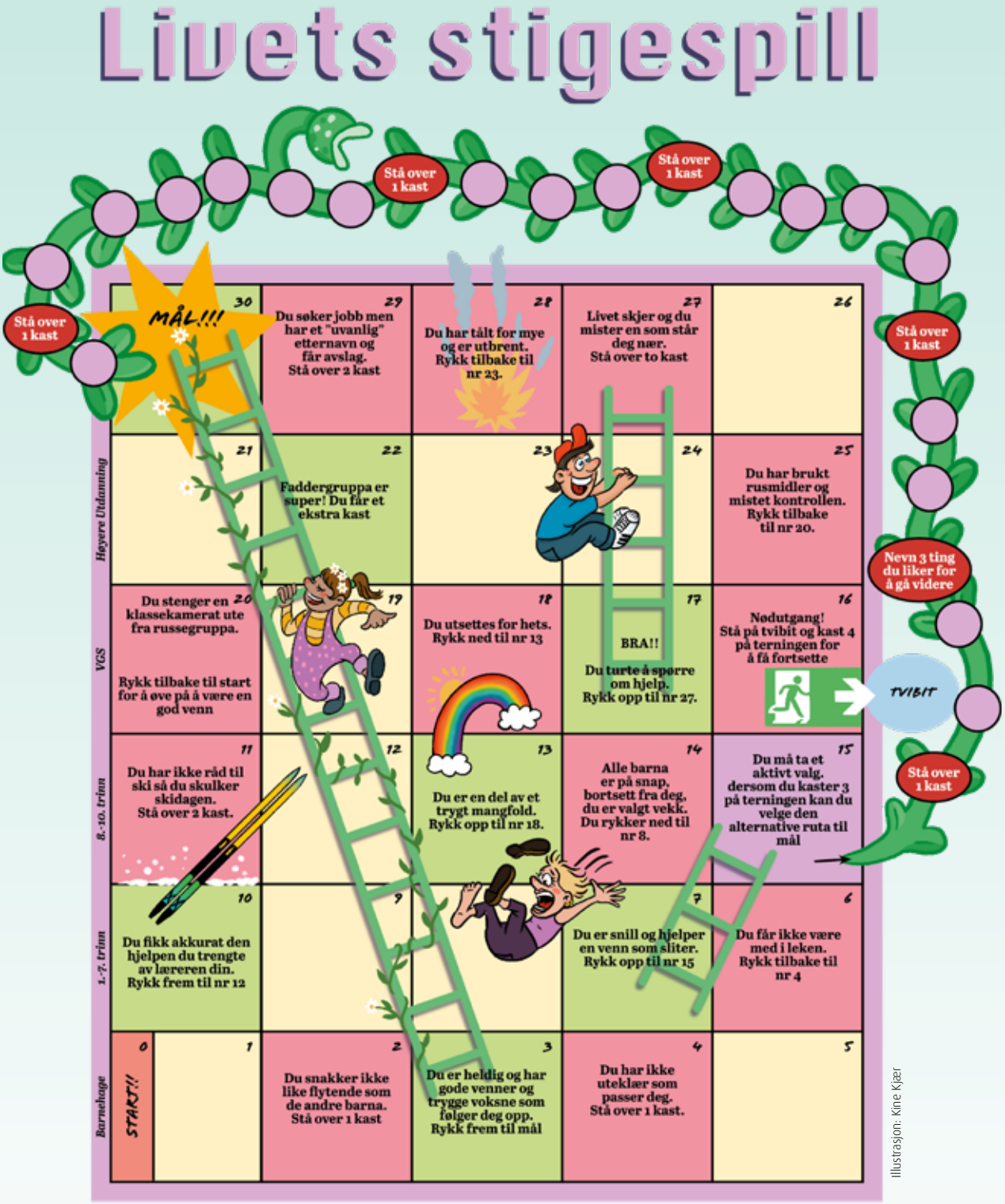
Ombudsblikket på **barnehage-, opplærings- og oppvekstmiljøene** i Troms

Årsrapport 2025/2026

Illustrasjon: Kine Kjær

Troms fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan
Tromssan fylkinkomuuni

ELMO Troms
OFGÁ Romssa

Årsrapporten
kommenterer barn og unges hverdag fra ombudsblikket i rollen som brobygger mellom individ og system.
Vi kommer med konkrete **råd** og anbefalinger som bidrar til **tryggere** oppvekstmiljø.

Jon Halvdan Lenning
jon.halvdan.lenning@tromsfylke.no
904 76 498

Anita Lervoll
anita.lervoll@tromsfylke.no
904 76 498

Agnethe Linnes Krøyserth
agnethe.kroyserth@tromsfylke.no
904 76 498

https://www.tromsfylke.no/tjenester/skole-og-opplaring/elev-og-larlingtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/

INNHOLD

4 **Innledning – Fellesskapets kraft**

5 **Ombudsblikket 2025/2026: Tilhørighet, tillit og veien tilbake til fellesskapet**

5 Årsrapportens oppbygging

6 Elev-, lærling- og mobbeombudene jobber innenfor fire ulike tannhjul

7 Ombudshverdagen

8 Hva gjør ombudene når faginstanser ber om hjelp?

9 **Statistikk og kommentar til statistikk - Troms**

10 Figur 1. Henvendelser om barnehage- og skolemiljø

11 Figur 2. Henvendelser i videregående opplæring

11 Figur 3. Hvem kommer henvendelsene fra?

11 Figur 4. Ombudenes totale bidrag

12 Engasjementskart barnehage og grunnskole Troms og Svalbard

13 Engasjementskart videregående skole

14 Videregående skole og fagopplæring - Styrking av medvirkning for elever og lærlinger

18 **Ombudsblikket - Når fellesskapskvalitetene mangler**

20 Hvordan forstå mobbing?

26 En grønn og en rød side på det ombudene ser – voksenrollen og holdninger

28 **Når tillit skapes, styrkes fellesskapet**

28 «Det magiske ordet unnskyld»

30 Ombudsrollen i arbeidet med å gjenopprette tillit mellom individ og system

31 Anbefaling om å etablere en fast tillitsperson i barnehage, skole og lærebedrifter

32 Hvordan sikre tillit mellom barnehage/skole og hjem?

33 **Mangelfull tilrettelegging bidrar til svekket tillit og skolefravær**

34 Forebygging av skolefravær

35 Når fellesskapet ikke matcher barn og unge

35 Risikovurdering: Når utfordringer individualiseres

36 **Oppsummert - Hva skaper positive endringer i barn og unges læringsmiljø?**

42 **Ombudene og veien videre – råd til politikerne**

Fellesskapets kraft

I noen få uker i juni og juli 2026 var det ett ord som fylte norske medier, sosiale møteplasser og hverdagsliv: FELLESSKAP.

Over hele landet samlet folk seg foran skjermer av alle størrelser. Naboer arrangerte felles visninger i låver, garasjer og hager. Venner, familier og kollegaer møttes for å følge det norske landslaget — Voksne og barn stod sammen med hverandre, vi jublet, feiret, rodde, lo og gråt sammen. For en liten stund fikk mange av oss kjenne på noe grunnleggende menneskelig: opplevelsen av å være en del av et fellesskap, av å høre til, og av å dele gode øyeblikk med andre.

De fleste barn og unge trenger ikke store eller spektakulære tiltak for å oppleve tilhørighet. De trenger fellesskap der det er godt å være — fellesskap som gir mening, mestring og forutsigbarhet. De trenger voksne som ser dem, lytter til dem og inviterer dem inn. De trenger arenaer der de får være en naturlig del av et litt større «vi».

Gjennom årets 223 fortellinger i Troms ser ombudene at mange av utfordringene barn og unge møter — mobbing, utenforskap, skolefravær, konflikter og mistrivsel — ofte har én ting til felles: Opplevelsen av ikke å høre til.

Derfor er årets hovedbudskap enkelt: **«Når barn og unge opplever tilhørighet, mening, mestring, forutsigbarhet og tillit, styrkes både fellesskapet og den enkelte.»**

Det er sjelden de store tiltakene som gjør den største forskjellen. Oftest handler det om de små handlingene i hverdagen: en invitasjon, en vennlig kommentar, en voksen som følger opp, en aktivitet der alle får være med.

Lag snille fellesskap der du er. Det kan være noe av det viktigste vi gjør — for barn og unge, og for hverandre.

Anita Lervoll, Agnethe Linnes Krøyserth og Jon-Halvdan Lenning

(Elev-, lærling- og mobbeombud i Troms)

Ombudsblikket 2025/2026:

Tilhørighet, tillit og veien tilbake til fellesskapet

ÅRSRAPPORTENS OPPBYGGING

Elev, lærling og mobbeombudet i Troms og Mobbeombudet i Finnmark samarbeider om å skrive årsrapporten. De faglige delene av den er felles, mens statistikken er unik for hvert fylke.

Målet med denne rapporten er å gi en beskrivelse av det ombudstjenestene møter i Troms og Finnmark og hvordan tjenestene jobber for å bidra konstruktivt til positive endringer for både enkeltindivid og på systemnivå.

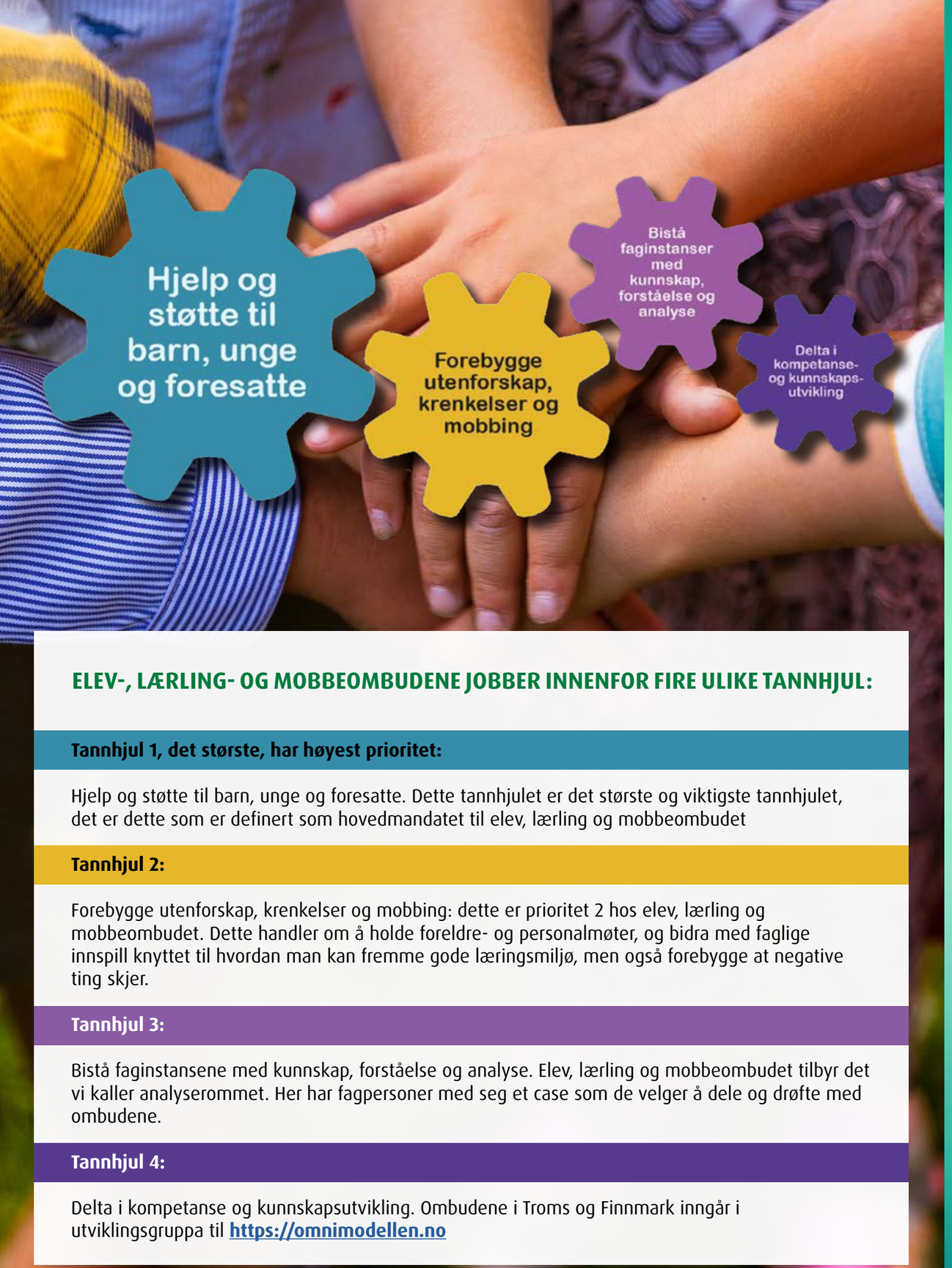
Rapporten er en kombinasjon av konkret ombudsstatistikk, kunnskapsbeskrivelser og fortellinger fra ombudshverdagen.

Rapporten skal også skape refleksjon og undring hos de som leser den for å se hva som kan gjøres ut fra den enkelte lesers ståsted og rolle.

Ombudene gir sine råd og anbefalinger i rapporten.

Gøril Figenschou fra Mobbeombudet i Finnmark sammen med Anita Lervoll, Agnethe Linnes Krøyserth og Jon Halvdan Lenning fra Elev, -lærling og mobbeombudet i Troms.

ELEV-, LÆRLING- OG MOBBEOMBUDENE JOBBER INNENFOR FIRE ULIKE TANNHJUL:

Tannhjul 1, det største, har høyest prioritet:

Hjelp og støtte til barn, unge og foresatte. Dette tannhjulet er det største og viktigste tannhjulet, det er dette som er definert som hovedmandatet til elev, lærling og mobbeombudet

Tannhjul 2:

Forebygge utenforskap, krenkelser og mobbing: dette er prioritet 2 hos elev, lærling og mobbeombudet. Dette handler om å holde foreldre- og personalmøter, og bidra med faglige innspill knyttet til hvordan man kan fremme gode læringsmiljø, men også forebygge at negative ting skjer.

Tannhjul 3:

Bistå faginstansene med kunnskap, forståelse og analyse. Elev, lærling og mobbeombudet tilbyr det vi kaller analyserommet. Her har fagpersoner med seg et case som de velger å dele og drøfte med ombudene.

Tannhjul 4:

Delta i kompetanse og kunnskapsutvikling. Ombudene i Troms og Finnmark inngår i utviklingsgruppa til **https://omnimodellen.no**

OMBUDSHVERDAGEN

Ombudshverdagene består i å lytte, analysere, veilede og gi råd i et mangfold av henvendelser.

Vi møter individuelle fortellinger fra barn, unge og foresatte som deler personlige opplevelser og erfaringer i møte med barnehager, skoler, lærebedrifter og fritidsaktiviteter.

Vi hører fortellinger der barn og unge gruer seg, eller ikke klarer å møte opp på skolen eller i lærebedriften pga. at disse oppleves som utrygge og uforutsigbare arenaer.

Vi møter ansatte i barnehager, skoler, lærebedrifter og opplæringskontor som hver eneste dag prøver å gjøre en god jobb til det beste for våre barn og unge.

Vi møter ukentlig ansatte som ber om råd og veiledning i hvordan de bedre kan håndtere utenforskap og utfordringer i gruppa/teamet.

Sammen med trivselsundersøkelser, elevundersøkelsen, lærlingeundersøkelsen og ungdata gir disse møtene og fortellingene oss en god innsikt i hvordan oppvekstmiljø oppleves i praksis.

I media kan vi lese at vold og kriminalitet øker. Statistikk viser bekymringsfulle utviklingstrekk når det gjelder vold, mobbing og lovbrudd blant barn og unge.

Som ombud registrerer vi at fortellingene vi får høre handler om sammensatte og komplekse problemer. Hærverk og vold kan også være et språk som utrykker fortvilelse og maktesløshet fra barn og unge som opplever utenforskap, og som ikke mestrer skolehverdagen av ulike årsaker.

Ombudene ser tendenser til at flere ønsker strengere reaksjoner som f.eks. at elever skal utvises fra skolen, undervisning utenfor egen gruppe og at ansatte må få bedre muligheter for fysisk inngripen overfor elever i klasserommet. Ombudene kommenterer dette temaet særskilt gjennom høringsuttalelser (se under), og vi støtter oss til offentlige fagmiljø og forskning som peker på at vold og kriminalitet blant unge er sammensatte utfordringer som krever tydelige grenser, gode beskyttelsestiltak og et sterkt forebyggende arbeid der både skole, hjem, hjelpetjenester og fritidsarenaer må involveres.

Ombudene har bidratt i nasjonale høringsuttalelser både knyttet til *Høring Forslag til regler om bruk av fysisk inngripen for å avverge at en elev utsetter noen for psykiske krenkelser eller vesentlig forstyrrer undervisningen for andre elever* (https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forslag-til-regler-om-bruk-av-fysisk-inngripen/id3044983/?uid=ba762964-4ccb-4437-8b79-b434494326b2) og *Høring om forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven om adgang til å pålegge opplæring utenfor egen gruppe for en begrenset periode* https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing/id3150159/

HVA GJØR OMBUDENE NÅR FAGINSTANSER BER OM HJELP?

Det siste året har ombudene deltatt i analyserom sammen med ansatte i barnehager, skoler og opplæringskontor.

Analyserom gjøres som en del av arbeidet i tannhjul 3. Her bistår vi faginstanser som barnehager, skoler, opplæringskontor, gjerne i samarbeid med PPT og BUP gjennom faglige refleksjoner i barns beste perspektivet for å finne fram til helhetlige og konkrete tiltak som kan bidra til endringer i en vanskelig situasjon.

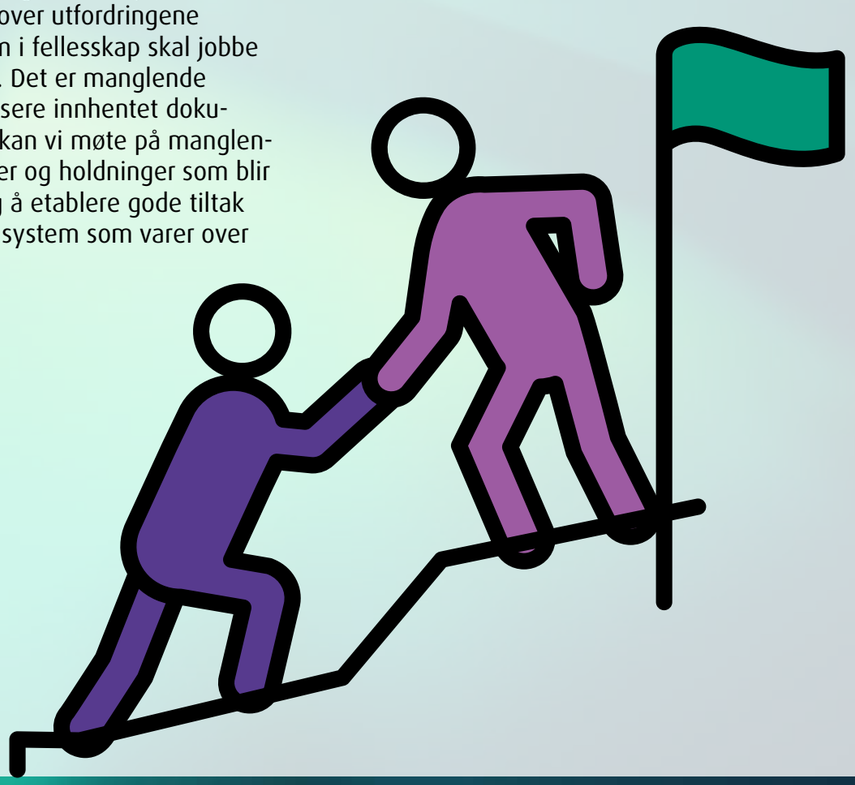
Vi erfarer at ansatte i barnehager, skoler og lærebedrifter har motivasjon og vilje til å jobbe for å bedre situasjonen rundt barn og unge som opplever vanskelige og utrygge dager. Vi erfarer at ansatte gjør gode observasjoner, og at de er gode på å innhente informasjon, og beskrive hva som er utfordringene i de ulike situasjonene.

Sett fra ombudsblikket er utfordringen å sette sammen observasjoner og informasjon slik at en helhetlig forståelse over utfordringene sikres blant ansatte som i fellesskap skal jobbe for å endre situasjonen. Det er manglende kompetanse på å analysere innhentet dokumentasjon, og i tillegg kan vi møte på manglende kunnskap, ferdigheter og holdninger som blir til hinder for å finne, og å etablere gode tiltak som kan settes inn i et system som varer over tid.

Vi erfarer at «utenfra-blikket» som ombudene tar med seg inn i analyserommet bidrar til en grundig faglig refleksjon basert på de ansattes observasjoner, og målet er å få igangsatt en endring gjennom konkrete handlinger som systematiseres over tid.

Gjennom hjelpespørsmål bevisstgjøres ansatte om hvilke ressurser og kompetanse organisasjonen allerede har, samtidig som vi i fellesskap identifiserer hva som mangler for å kunne løse den gitte problemstillingen.

Ombudenes analyserom tar utgangspunkt fra Omnimodellen, og vi søker å finne løsninger innenfor fellesskapet der opplevelse av tilhørighet, trygghet, forutsigbarhet, mening og mestring er sentralt.

Statistikk og kommentar til statistikk - Troms

I kontakt med Elev-, lærling- og mobbeombudene i Troms (ELMO), gis barn, unge og foresatte veiledning og støtte på lovverk, regler og krav til barnehage, skole og lærebedrifter. Når faginstanser/ansatte tar kontakt trer vi inn i analyserommet, og tilbyr hjelp til faglig analyse, vurderinger og refleksjoner som skal bidra til konkretisering av tiltak og bedre hjelp til de som er i sårbare situasjoner.

ELMO Troms får henvendelser fra hele oppvekstmiljøet til barn og unge. Med oppvekstmiljø menes i denne sammenheng barnehage, grunnskole, alle videregående opplæringsarenaer og fritidsarenaer. Årets 223 fortellinger føyer seg i rekken av de 2309 som vi har lyttet til de siste 9 årene. Når barn, unge og deres foresatte tar kontakt med ombudene er det fordi de ikke får god nok hjelp i eget system. Det er mangelfull informasjon om rettigheter, eller de opplever å ikke bli tatt på alvor når de prøver å ta opp lovbrudd i egen organisasjon.

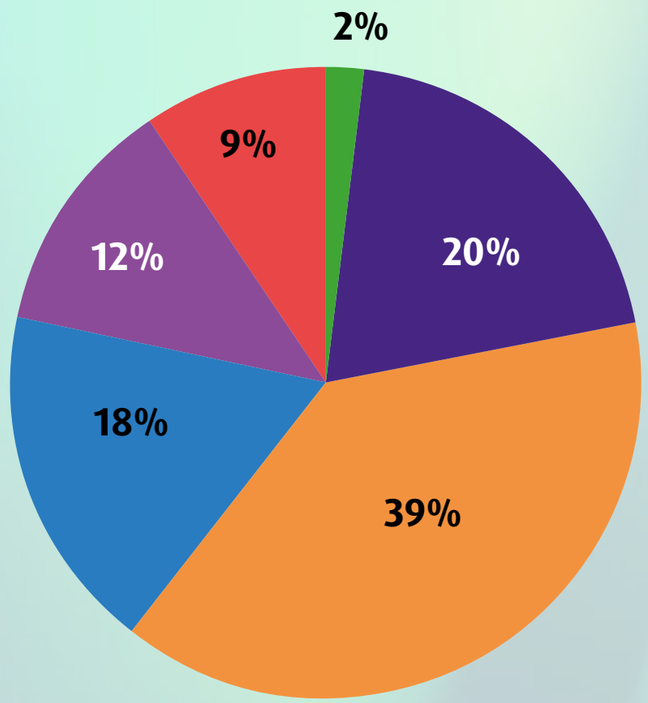
ELMO Troms har 2025/2026 blitt kjent med 223 nye fortellinger fra barn og unge som opplever utfordringer knyttet til mobbing, utenforskap, skolefravær og manglende tilrettelegging og oppfølging i barnehage, skole og lærebedrifter.

Figur 1.
Henvendelser om barnehage- og skolemiljø

Figuren tar utgangspunkt i de 181 registrerte henvendelsene som omhandler retten til et trygt, godt og inkluderende barnehage- og skolemiljø (kap. 8 i Lov om barnehager og §12 i opplæringsloven). Andre arenaer gjelder henvendelser som gjelder fritidsmiljøer som f.eks. idrettslag, korps, fritidsklubber etc.

En høy andel av henvendelsene gjelder problemstillinger med høy grad av alvorlighet, kompleksitet og tillitsbrudd. Mobbing, utenforskap, manglende oppfølging av sårbare barn/unge, skolefravær – denne lista er lang, men utfordringsbildet i mange henvendelser er sammensatt.

Hovedtrenden i årets statistikk er at det har vært svært mange henvendelser på mellomtrinnet (barn i alderen 10-12 år), samtidig ser vi at det er kommet flere henvendelser fra ulike fritidsmiljøer, det som står som andre i statistikken. Dette kan tyde på at utfordringsbildet er sammensatt og at det i større grad enn tidligere kreves at man ser barn og unges utfordringer i en større og helhetlig sammenheng.

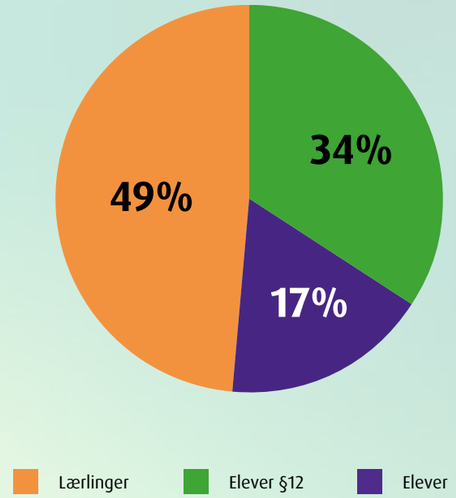

NB! Tallene er i % basert på 181 henvendelser

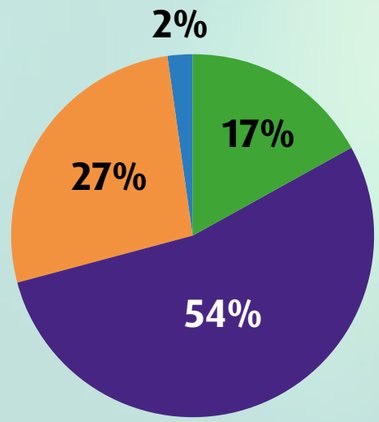

Figur 2.
Henvendelser i videregående opplæring

Figuren viser hvordan henvendelser som gjelder videregående opplæring fordeler seg. Halvparten av henvendelsene kommer fra elever i videregående skoler, mens den andre halvparten kommer fra lærlinger.

Antallet henvendelser i 25/26 er noe lavere enn tidligere. ELMO Troms vurderer ikke at dette skyldes at utfordringene har blitt færre. Vurderingen er at nedgangen har en direkte sammenheng med sykefravær i ombudstjenesten som har gjort at det har vært gjennomført færre skole- og bedriftsbesøk enn i tidligere år. Ombudene vet av erfaring at det er avgjørende at ombudet er synlig og fysisk til stede på de arenaene ungdom er.

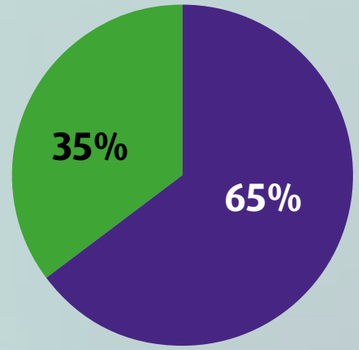

Figur 3.
Hvem kommer henvendelsene fra?

Figuren viser fordelingen over hvem som henvender seg til oss. Statistikken viser at 54% av henvendelsene kommer fra foresatte, 17 % fra barn og unge, 27 % fra faginstanser.

Foresatte
Barn/unge
Faginstanser
Andre

Figur 4.
Ombudenes totale bidrag.

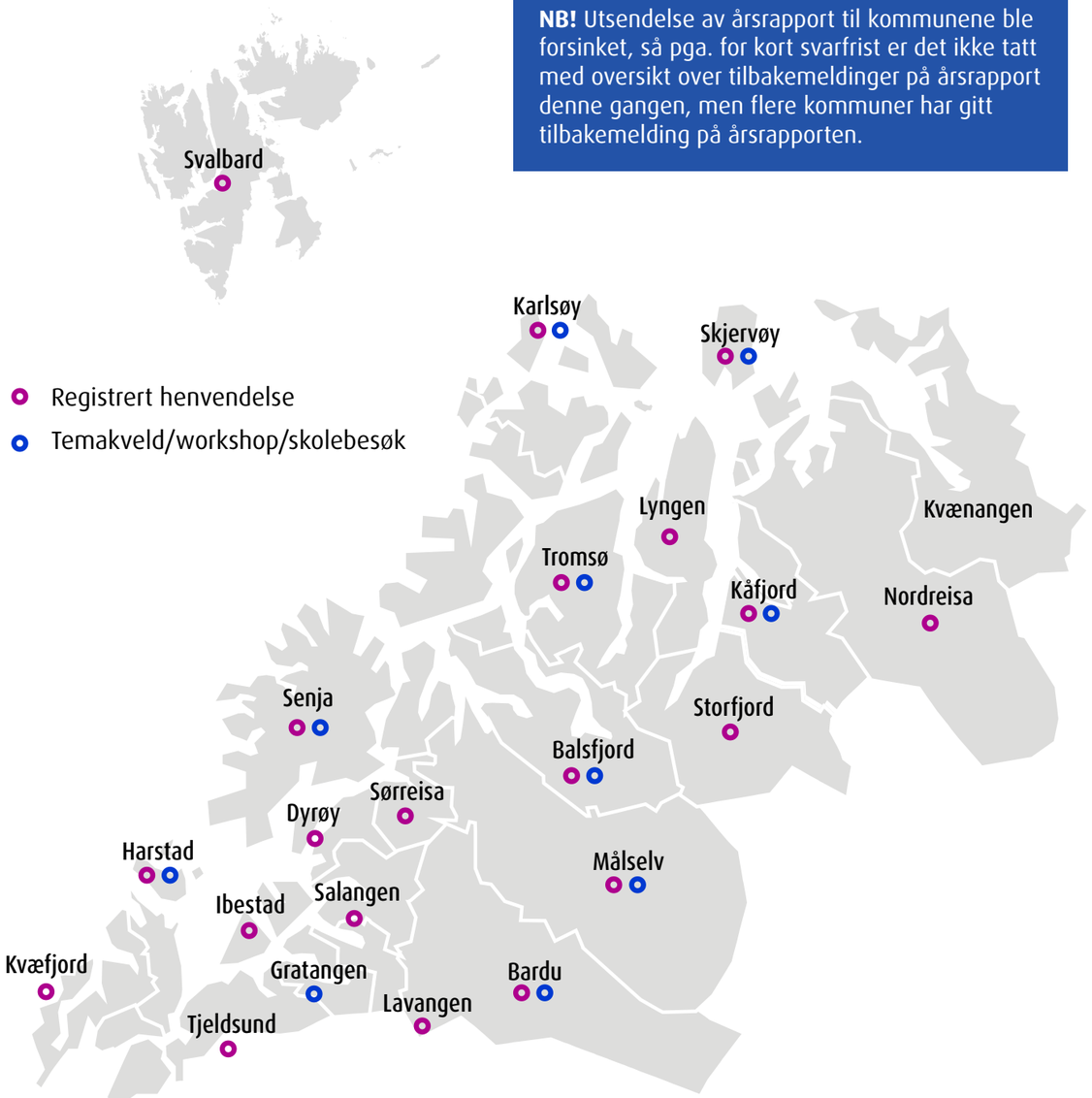
Figuren viser ELMO Troms sitt totale bidrag i 2025/2026 som var på 344 bidrag. ELMO Troms mottok 223 henvendelser knyttet til enkeltpersoner og klasser/grupper. I tillegg ble det gjennomført 121 forebyggende oppdrag som bestod av kompetanseheving ved skolebesøk til elever, møter med elevråd og ungdomsråd, besøk på lærlingsamlinger, workshops og temakvelder for ansatte, foresatte og andre i barnehager, skoler og oppvekstmiljøer.

ENGASJEMENTSKART
▶▶ BARNEHAGE & GRUNNSKOLE
TROMS OG SVALBARD

En viktig del av ombudsrollen er å være synlig til stede på ulike arenaer for å påvirke barn og unges oppvekstmiljø på en mest mulig konstruktiv måte. Derfor har vi gjennomført besøk i kommuner over hele fylket, både i barnehager, skoler og andre organisasjoner. Besøk der vi har møtt barn og unge, samt hatt workshops/møter/foredrag med foreldre, ansatte, ulike hjelpeinstanser, fritidsaktører og politikere. Oversikten viser at det i skoleåret 2025/2026 var kontakt med ALLE kommuner i fylket.

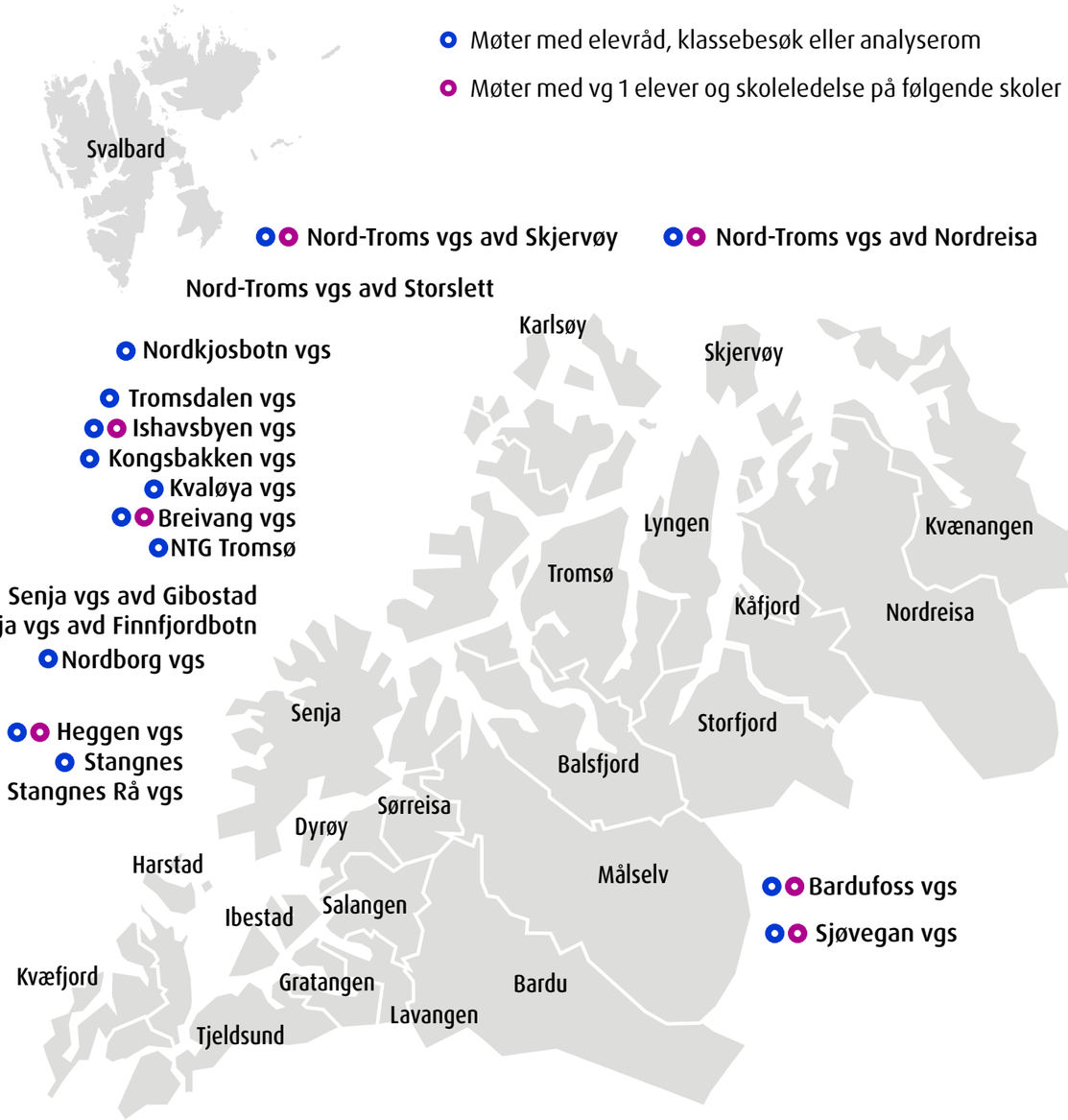
NB! Utsendelse av årsrapport til kommunene ble forsinket, så pga. for kort svarfrist er det ikke tatt med oversikt over tilbakemeldinger på årsrapport denne gangen, men flere kommuner har gitt tilbakemelding på årsrapporten.

- Registrert henvendelse
- Temakveld/workshop/skolebesøk

- Møter med elevråd, klassebesøk eller analyserom
- Møter med vg 1 elever og skoleledelse på følgende skoler

ENGASJEMENTSKART
▶▶ VIDEREGÅENDE OPPLÆRING
TROMS OG SVALBARD

I løpet av skoleåret 2025/2026 besøkte elev- og lærlingombudet 7 skoler fordelt på 26 elevgrupper, i tillegg til 3 lærlingsamlinger. Elev- og lærlingombudet ønsker å være synlig tilgjengelig og til stede på elevers og lærlingers arenaer, og legger derfor opp til årlige skolebesøk for å møte alle VG1 klasser, 1. års lærlinger på lærlingsamlinger og elevråd gjennom skolebesøk og regionale elevrådsamlinger. Dette året har det vært redusert kapasitet i ombudstjenesten pga. sykdom, og derfor har ikke alle skoler hatt ombudsbesøk.

Videregående skole og opplæring
- Styrking av medvirkning for elever og lærlinger

Arbeidet som gjøres for å styrke elevmedvirkningen i videregående skole fortjener igjen ros og positiv oppmerksomhet. Det synes som at vi er tilbake på et godt spor der samarbeidet mellom ombud, skoleeier, EO og UFR om å arrangere årlige regionale elevrådsamlinger og vinterkonferansen for alle elevråd, bidrar til økt oppmerksomhet om arbeidet som gjøres for å styrke elevdemokratiet. I år har vi hatt en god prosess sammen med alle elevråd for å revidere tidligere fylkeskommunale retningslinjer for elevråd som har høringsfrist innen 1.oktober.

Det er gledelig at ombudenes anbefalinger om å styrke elevrådkontaktens rolle i skolene ser ut til å følges opp av skoleeier med både opplæring, rolleavklaring, økonomi og tidsressurser fra høsten 2026. Dette vil på sikt bidra til mer lik praksis for oppfølging og styrking av elevrådene på de ulike skolene.

Skolene har fortsatt et forbedringspotensiale knyttet til å sette av tid, opplæring og innhold for bruk av klassens time. Det anbefales at dette følges systematisk opp slik som retningslinjene i høringsutkastet anbefaler.

Ivaretakelse av lærlingers rettigheter og medvirkning uten lærlingråd

Elev- og lærlingombudene har gjennom flere år tatt til orde for å styrke lærlinger og lærekandidaters rettigheter og medvirkning gjennom etablering av et lærlingråd. Vi var derfor tilfredse da fylkestinget i 2022 vedtok å opprette et lærlingråd.

Ombudstjenesten har ikke vært involvert i vurderingen eller oppfølgingen av arbeidet med å etablere lærlingrådet, men har ved flere anledninger etterspurt status i saken. Gjennom fylkestingssak 16/26 ble vi informert om at fylkestinget har vedtatt å avvikle lærlingrådet før det ble etablert.

Dette reiser et viktig spørsmål:

Hvordan skal fylkeskommunen sikre lærlinger og lærekandidaters medvirkning og rettigheter når vi ikke skal etablere en felles arena som løfter lærlingers stemmer?

Vi er kjent med at sammensetningen av Yrkesopplæringsnemnda (YON) endres slik at Elevorganisasjonen får oppnevne to representanter i stedet for én, hvor minst én av representantene skal være lærling. Ombudstjenesten er positiv til at lærlinger sikres representasjon i YON. Samtidig savner vi en konkret og skriftlig plan for hvordan fylkeskommunen systematisk skal arbeide for å styrke lærlingers medvirkning og rettigheter også utover denne representasjonen.

Lærlingenes stemmer er avgjørende i arbeidet med å videreutvikle kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen. Dette gjelder særlig spørsmål knyttet til:

- overgangen fra skole til lærebedrift
- kvalitet og systematikk i oppfølgingen av opplæringsplaner, spesielt for lærlinger som har behov for tilrettelegginger underveis i læretiden
- evaluering og veiledning underveis i læretiden
- læringsmiljø, trivsel og medvirkning i lærebedriften

Ombudstjenesten anbefaler at det etableres en rutine som sikrer at fylkeskommunen vet at lærlinger og lærekandidater ved oppsigelse eller heving av lærekontrakt har fått informasjon om at ombudstjenesten kan bistå som en uavhengig støtteperson. Dette vil bidra til å sikre at prosessen gjennomføres korrekt, og at lærlingens stemme blir hørt.

Refleksjonsoppgave

Har fylkeskommunen gode nok systemer for å sikre at alle lærebedrifter møter unge lærlinger på en god måte? Hvordan vet fylkeskommunen at systemene virker for dem som trenger det?

Forslag til tiltak for å styrke lærlingers rettigheter og medvirkning

1. Informasjon om rettigheter og støtteapparat

Det bør utarbeides et felles informasjonsskriv til alle lærlinger og lærekandidater om rettigheter, plikter og hvilke instanser som kan bistå ved behov for hjelp eller rådgivning. Det bør etableres en rutine der denne informasjonen gjennomgås i oppstartsmøte mellom lærling, lærebedrift og opplæringskontor/lærebedrift.

2. Styrking av elev- og lærlingombudstjenesten

En styrking av elev- og lærlingombudstjenesten med ytterligere en ombudsstilling vil gi bedre kapasitet til forebyggende arbeid, økt tilgjengelighet for lærlinger og større tilstedeværelse på lærlingenes arenaer i hele fylket.

3. Obligatorisk kursdag på Vg2

Det anbefales å innføre en obligatorisk kursdag mot slutten av Vg2 for elever som skal ut i lære. Dagen bør omhandle overgangen fra elev til lærling, inkludert:

- rettigheter og plikter som lærling
- forventninger til lærlingtid og lærebedrift
- hvordan opplæringen skal følges opp
- hvor man kan få hjelp og støtte

Elev- og lærlingombudstjenesten og Elevorganisasjonen kan bidra som samarbeidspartnere i gjennomføringen.

4. Årlig lærlingkonferanse

Det bør etableres en årlig lærlingkonferanse etter modell av elevrådskonferansen. Konferansen skal være en arena for reell medvirkning og dialog mellom lærlinger og fylkeskommunen.

Målet er å:

- synliggjøre lærlingenes erfaringer og behov
- gi fylkeskommunen direkte innsikt i lærlingenes opplæringshverdag
- identifisere forbedringsområder i fag- og yrkesopplæringen
- styrke lærlingenes medvirkning og rettssikkerhet

En slik konferanse vil kunne kompensere for bortfallet av lærlingrådet og samtidig gi fylkeskommunen et bredere og mer representativt grunnlag for videre utvikling av lærlingordningen.

Oppsummert kommentar fra ombudstjenesten:

Når lærlingrådet likevel ikke skal opprettes er det avgjørende at fylkeskommunen samtidig etablerer alternative og forpliktende strukturer som sikrer lærlingers rett til medvirkning. Dersom dette ikke gjøres, er det en risiko for at lærlingenes stemmer får mindre innflytelse på utviklingen av fag- og yrkesopplæringen. Ombudstjenesten forventer derfor at fylkeskommunen utarbeider en konkret plan for hvordan lærlingers medvirkning og rettigheter skal ivaretas og styrkes i årene som kommer

OMBUDSBLIKKET

– Når fellesskapskvalitetene mangler

Å oppleve fellesskap og føle seg inkludert er et grunnleggende behov, og viktig for barn og unges utvikling, læring og trivsel. For å oppleve dette, trenger barn og unge å ha en opplevelse av trygghet og tilhørighet i gruppa, samtidig som de opplever at deres behov for forutsigbarhet er ivaretatt. Barn og unge må også kjenne på mestring i hverdagen, ellers gir det ikke mening for dem å være til stede. Å oppleve at det er plass til deg som du er, og at dine tanker og ideer også er verdifulle, har også stor betydning for å føle seg inkludert i fellesskapet (https://omnimodellen.no).

Når barn og unge mangler disse opplevelsene, og istedenfor kjenner på utenforskap, kan det føre til at de bruker ulike strategier for å kompensere/dempe ubehaget dette fører med seg. Disse strategiene kan handle om ut-/innagering, hærverk, selvskading, motstand mot å dra i barnehage/skole/jobb og manglede oppmøte på skole/jobb.

Gjennom Omnimodellen holder vi søkelyset på fellesskapets betydning. Fellesskap som er trygge og gode og har plass til alle, kaller vi grønne felleskap, mens de som er utrygge og dårlige kaller vi røde fellesskap: https://omnimodellen.no/omnimodellen/det-rode-og-gronne-fellesskapet/.

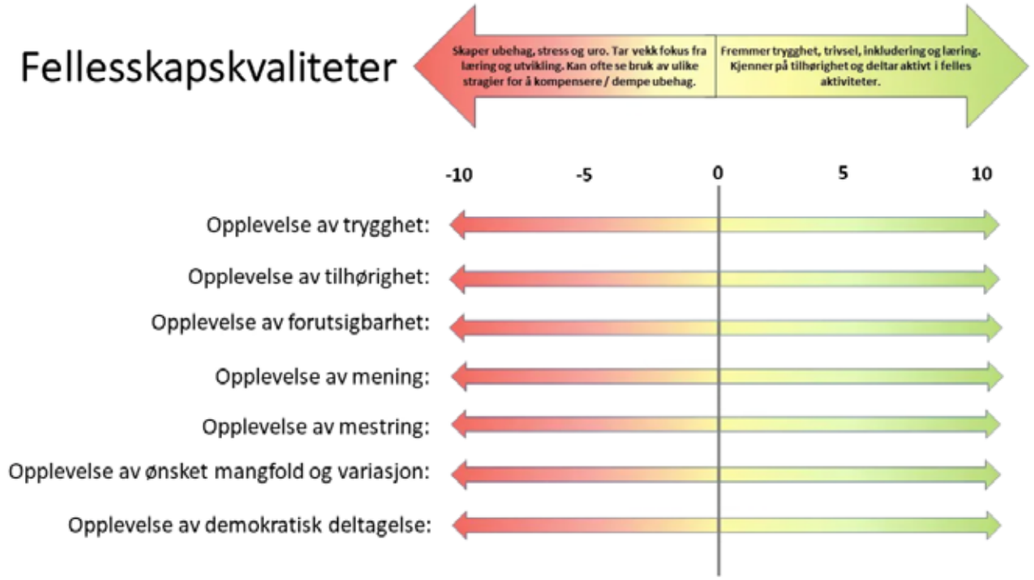
Illustrasjon: Kine Kjær

Samtidig skal vi være oppmerksomme på at disse fellesskapene ikke er statiske. Selv om gruppa/klassen nå kan fremstå som trygge og gode, kan dette fort forandre seg. Å beholde trygge og gode læringsmiljø, krever kontinuerlig og systematisk arbeid med læringsmiljøet.

Med verktøyet Fellesskapskvaliteter kan ansatte i barnehager og skoler analysere hvilken type fellesskap de har i deres gruppe/klasse:
https://omnimodellen.no/omnimodellen/a-vurdere-fellesskapskvaliteter/

Hvordan forstå mobbing?

Når barn og unge mister opplevelsen av tilhørighet, mening, mestring og forutsigbarhet i hverdagen, blir det vanskeligere å delta, lære og tro på at de har en plass i fellesskapet. Dette kommer til uttrykk som mobbing, utenforskap, skolefravær, konflikter, uro og i noen tilfeller vold.

I Elevundersøkelsen er mobbing definert som gjentatte negative handlinger fra én eller flere sammen mot en elev som kan ha vanskelig for å forsvare seg. Mobbing kan være å kalle en annen stygge ting, å holde utenfor, å baksnakke og å slå, dytte eller holde fast.

Erling Roland (2024) definerer mobbing som: *«Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger, som ofte utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som rettes mot en som vanskelig kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen.»*

Ingrid Lund med flere (2017) definerer mobbing som: *«Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og muligheten til medvirkning.»*

Det finnes ulike definisjoner av mobbing, og det er ikke slik at den ene definisjoner er mer rett enn den andre, men hvilken definisjon en velger å bruke får betydning for hva man ser etter og videre betydning for praksis.

Elev-, lærling- og mobbeombudene i Troms og Finnmark har en relasjonell og systemisk tilnærming til mobbing, slik bl.a. definisjonen til Ingrid Lund over viser. Vi tar utgangspunkt i menneskers behov for å høre til i et fellesskap, og ser på mobbing som handlinger, eller mangel på handlinger, som bidrar til at noen blir holdt utenfor. Dette er handlinger som skjer i en kontekst, på et sted og i en sammenheng, hvor kultur og relasjoner har betydning.

Dette betyr at vi i stor grad involverer de voksne, i betydning ansatte og foresatte, i våre analyser av utfordringer i barne- og elevgrupper. Vi tenker det er en grunn til barn og unges atferd, at den er sammensatt og må sees i sammenheng med omgivelsene, samtidig som vi også er opptatte av at mobbeatferd må stoppes. Noen ganger kan diagnoser medføre utfordringer knyttet til forventet atferd, men det tenker vi inngår som en del av de didaktiske forutsetningene. Samtidig har vi fokus på barnets beste, og er derfor opptatt av å sikre barn og unges læringsmiljø i gruppa når vi får individhenvendelser fra foreldre.

I rapporten **Elevkulturen har blitt tøffere | udir.no,** skriver de at ansatte i skolen ofte havner i et krysspress mellom ulike hensyn; mellom elevenes egen forståelse av situasjoner, de ansattes vurderinger, foreldrenes forventninger og de formelle kravene i lovverket, og at forebygging må forstås som et langsiktig arbeid med kultur, relasjoner og samarbeid med hjemmene.

«Skolene beskriver forebygging som et hverdagsarbeid som må være vevd inn i den daglige praksis. Det handler om å jobbe med relasjoner, være oppmerksom på sosiale hierarkier, samt systematisk språk og normarbeid, organisering av uteområder og en aktiv involvering av elever og foreldre.»

Dette betyr at vi må jobbe aktivt med å skape rammer for gode og trygge fellesskap, framfor å lete etter skyld hos enkeltbarnet eller – eleven.

En grønn og en rød side på det ombudene ser – voksenrollen og holdninger

I møte med enkeltsaker ser ombudene gjennomgående mønstre i hvordan voksenrollen og holdninger enten fremmer eller svekker barn og unges opplevelse av å høre til, for eksempel gjennom uttalelser fra voksne som elever og lærlinger har fortalt ombudene at de har fått høre:

Grønn side

voksenuttalelser som hjelper barn og unge

«Savnet deg på skolen i dag, og vil bare fortelle hva vi har gjort»

«Her har du virkelig jobbet godt»

«Kan du hjelpe meg å forstå hvordan du har det?»

«Du trenger ikke klare alt i dag. Vi tar ett steg om gangen.»

«Jeg så du hjalp «Pernille» i dag, det var fint å se.»

«Det er så fint å være sammen med dere.»

Rød side

voksenuttalelser som bryter ned barn og unge

«Typisk, du klarte ikke å komme deg på skolen tidsnok i dag heller»

«Det blir ikke fagfolk av deg!»

«Du oppfører deg ikke i klassen min, og gjør ikke som jeg sier»

«Hen blir uansett ikke en fagarbeider. Hva er vitsen med å sette inn så mye ressurser på dette mennesket som likevel ikke kommer til å fungere i yrket?»

«Alle andre klarer det jo.»

Egne notater:

Refleksjonsspørsmål:

Er du bevisst på hvilken side du er på, og når og hvor du sier hva?

Når tillit skapes, styrkes fellesskapet
«Det magiske ordet unnskyld»

I mange av fortellingene ombudene hører, kommer det frem at tilliten mellom barnehage/skole og hjem mangler. For å kunne finne fram til gode løsninger sammen, må derfor tilliten mellom partene repareres, og spørsmålet blir hva som må til for å reparere og gjenopprette tilliten.

CC Cowboys har en sang som heter Det magiske ordet unnskyld, og refrenget går som følger:

> **Om vi glemmer det magiske ordet unnskyld**
> **og ikke ser at vi sårer en venn**
> **men feier det bort og tror det går over**
> **da vil tiden ta oss igjen**

I arbeidet med å gjenopprette tillit mellom barnehage/skole og hjem, eller mellom lærling og lærebedrift, oppstår det ofte et dilemma; Arbeidet forutsetter profesjonalitet fra de som jobber i barnehager, skoler og lærebedrifter, men samtidig jobber også de i følelser, både egne, andre ansattes, foreldres og barn/unges følelser. Det er forventet at den ansatte skal håndtere følelser profesjonelt, uten å selv havne i affekt. Dette kan være utfordrende fordi de møter foresatte som kan uttrykke sterke følelser som fortvilelse, sinne, frykt, sorg, gråt og maktesløshet i disse møtene.

Ombudene møter elever lærlinger og foreldre som forteller at barnehagen, skole, lærebedrifter bortforklarer og går i forsvar framfor å lytte til det som fortelles. De forteller at det er forventet at barn og unge ordner opp, samtidig er det vanskelig for ansatte å be om unnskyldning og starte på nytt. Dette blir dermed til hinder for at man kan komme seg videre i saken.

Å gjenopprette tillit er krevende fordi begge parter ofte står i sterke følelser. Den som har opplevd utenforskap, krenkelser eller manglende mestring står i en sårbar situasjon, og kan være preget av utrygghet, frustrasjon og mistillit. Samtidig så har den voksne ansatte prøvd å hjelpe uten å lykkes. Av den grunn kan også den voksne kjenne på avmakt, usikkerhet, eller følelsen av å ikke strekke til.

Nettopp derfor kan ikke ansvaret for å gjenopprette relasjonen og tillit legges på den som står i den mest sårbare situasjonen. Det er de voksne, og systemet de representerer i barnehage, skole eller lærebedrift, som har ansvaret for å ta initiativ til og legge til rette for en gjenopprettende prosess. Dette krever kunnskap, gode relasjonelle ferdigheter, trygg kommunikasjon og evne til å stå i krevende følelser over tid.

OMBUDSROLLEN I ARBEIDET MED Å GJENOPPRETTE TILLIT MELLOM INDIVID OG SYSTEM

Etter gjentatte forsøk på å prøve å be om hjelp, eller å si ifra, svekkes tilliten til at ansatte i barnehage, skoler og lærebedrifter kan, eller vil, hjelpe. Som samfunn har vi ikke råd til at barn, unge eller lærlinger mister tilliten til systemene som er satt til å ivareta dem. Når tilliten først er svekket, tar det tid å bygge den opp igjen. Derfor må arbeidet med å gjenopprette tillit være et bevisst og langsiktig ansvar for de voksne.

De fleste sakene handler ikke bare om lovbrudd. De handler om svekket tillit. Dette fører til at barn, unge og foresatte som kjenner til ombudstjenesten tar kontakt med oss for å få hjelp. Ombudene kjenner til lover, retningslinjer og rettigheter, og bruker disse som en rettesnor for å hjelpe enkelt-individet i møte med systemet.

Ombudet blir ressurspersonen som veileder og gir råd slik at barn og unge igjen skal få oppfylt sine rettigheter.

Når ombudene kontaktes er det som oftest pga. manglende tillit til at systemet kan, eller vil, hjelpe. Som ombud er vår jobb først og fremst å gi råd og veiledning til barn, unge og foresatte slik at de selv kan håndtere egne opplevelser med mål om en positiv endring på lovbrudd. I komplekse problemstillinger der tilliten mellom partene brutt, går ombudet mer aktivt inn i rollen som tillitsperson, og kan også delta i møter mellom partene.

ANBEFALING OM Å ETABLERE EN FAST TILLITSPERSON I BARNEHAGE, SKOLE OG LÆREBEDRIFTER

Det anbefales at barnehage og skoleeier kvalitetsikrer at barn, unge og deres foresatte har minst 1 tillitsperson som kan kontaktes ved behov. Barnet må selv få lov til å komme med innspill om hvem som kan være deres tillitsperson.

Barnehage/skole- og hjem samarbeidet er avhengig av tillit. Ombudene erfarer at ved mangelfull oppfølging og svak relasjon mellom ansatte og barn/unge er tilliten svekket. Det er ikke alltid slik at pedagogisk leder, styrer, kontaktlærer eller rektor er riktig tillitsperson.

En tillitsperson er en person som barn, unge og deres foresatte har særlig tillit til, og som gir støtte, trygghet og hjelp til å ivareta personens interesser og medvirkning i en sak, og spesielt i vanskelige situasjoner.

I praksis kan en tillitsperson være:

- **forelder eller foresatt**
- **venn eller slektning**
- **lærer eller rådgiver**
- **elev-, lærling- og mobbeombud**
- **en annen voksen som personen selv har tillit til**

En tillitspersons viktigste oppgave er å:

- **lytte og støtte**
- **hjelpe personen med å uttrykke sine synspunkter**
- **bidra til trygghet i møter og prosesser**
- **være en støtte uten å overta personens egne valg**

I barnevernloven beskrives en tillitsperson som en person barnet selv velger for å få støtte og trygghet i møter med barnevernet. Barnet skal lettere kunne uttrykke sine meninger når en slik støtteperson er til stede.

I skole- og ombudsarbeid brukes begrepet ofte om en person som bistår eleven når tilliten mellom hjem og skole eller mellom elev og system er svekket. En tillitsperson kan da delta i møter, bidra til dialog og hjelpe til med å gjenopprette tillit mellom partene.

HVORDAN SIKRE TILLIT MELLOM BARNEHAGE/SKOLE OG HJEM?

Dersom barnehage og skole ikke følger opp som forventet etter lov og regelverk svekkes tillit til systemet. I slike situasjoner er det nyttig å definere hvem som er tillitsperson. Denne personen kan bidra til å gradvis gjenopprette tillit til systemet igjen.

Målet må være at barn og unge alltid skal ha lett tilgang til sine tillitspersoner i sine opplæringshverdager.

Barnehage og skole må sikre at de har kunnskap om hvem som er barnet/ungdommens/foresattes tillitsperson til enhver tid. Hvert halve år bør det gjennom systematisk samtale skriftliggjøres hvem som er barnets/ungdommens tillitsperson. Slik kan systemet jobbe forebyggende, og være i forkant av å oppleve tillitsbrudd.

Mangelfull tilrettelegging bidrar til svekket tillit og skolefravær:

Ombudene erfarer at tiltak og planer ikke alltid følges opp slik de beskrives under møter og i dokumenter. Dette bidrar til ytterligere svikt og nye tillitsbrudd. Frustrasjon øker blant barn, unge og foresatte. Ombudene oppfordrer stadig til å kontakte Statsforvalter i henvendelser der vi vurderer at lovbrudd har skjedd over tid.

I likhet med Statsforvalteren i Troms og Finnmark ser ombudene en økning i bekymringsfullt skolefravær. Gjennom henvendelsene ser vi et tydelig mønster; barn og unge strever med å møte opp fordi at de opplever skolen, eller lærebedriften som utrygge, uforutsigbare og lite tilpassete arenaer.

Dette gjelder særlig barn og unge som utfordrer skolehverdagen, eller som skolen eller lærebedrift ikke klarer å møte med relevante tiltak.

Fravær kan ikke forstås isolert, men må sees i nær sammenheng med skolemiljø og kvaliteten på fellesskapet.

Vi ser at manglende tilrettelegging av læring bidrar til lav mestring. Vi ser at tilrettelegging av læring ofte skjer utenfor fellesskapet. Intensjoner er å gi støtte til opplæringen, men når tiltak stadig skjer utenfor klasserommet kan slike løsninger bidra til økt utenforskap og svekket tilhørighet, noe som igjen kan forsterke fraværet.

Når grunnleggende fellesskapskvaliteter som mening, mestring, forutsigbarhet og tilhørighet mangler, så øker risikoen for at barn og unge trekker seg bort fra opplæringen.

For noen utvikler dette seg til et ufrivillig fravær.

Ombudene vil derfor understreke betydningen av å styrke aktiviteter som skaper fellesskap, og at læringsøkter planlegges med utgangspunkt i fellesskapskvalitetene i skolen. Arbeidet med å forebygge fravær må ta utgangspunkt i elevens opplevelse av å høre til, å mestre og å være en del av et forutsigbart og meningsfullt læringsfellesskap.

https://omnimodellen.no/omnimodellen/a-vurdere-fellesskapskvaliteter/

FOREBYGGING AV SKOLEFRAVÆR

I disse dager er landets nye retningslinjer om forebygging av skolefravær på høring med svarfrist den 2. oktober.

Elev- og lærlingombudet i Troms, har deltatt i Utdanningsdirektoratets nasjonale rådgivende ekspertgruppe for bekymringsfullt skolefravær. Gjennom ombudsblikket har vi bidratt med innspill og drøftinger til arbeidet som ligger bak høringsdokumentet.

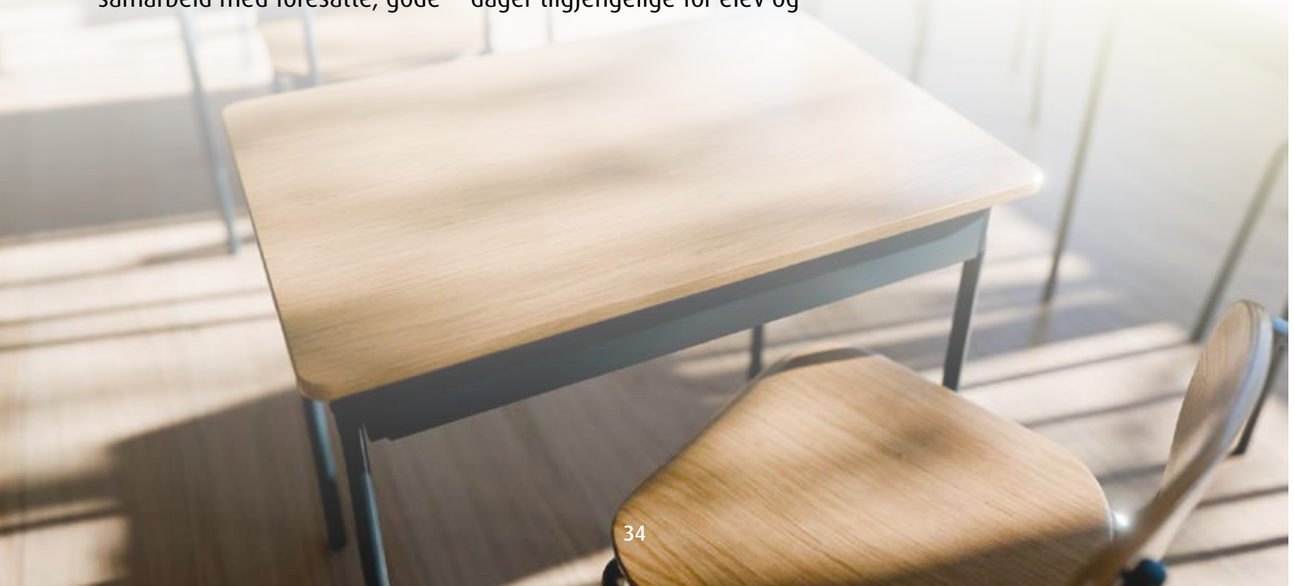
De nasjonale utfordringene er de samme som vi erfarer i Troms og Finnmark. Av den grunn oppfordres alle skoleeiere til å sørge for at organisasjonen har nødvendige systemer og kompetanse for å forebygge, og ivareta elever som er i risiko eller har vanskeligheter med skoleoppmøte. Forebygging av skolefravær handler overordnet sett om å unngå at elever utvikler skolefravær gjennom kvalitetssikring av skolens kjerneoppgaver, der både Opplæringslovens kapittel 10, 11 og 12 er sentrale. Godt samarbeid med foresatte, gode systemer for elevmedvirkning, tilpasset opplæring innenfor elevfellesskapet, gode rutiner for å fange opp/sette inn tiltak når elever ikke har tilstrekkelig utbytte av opplæringen, er både eksempler på god skoledrift og på forebygging av skolefravær.

Dersom skolen skal fange opp tidlige tegn, eller forebygge at elever i risiko utvikler skolefravær er det også nødvendig at lærerne som er nærmest eleven har kompetanse, og støttesystem i skolen for å kunne ivareta eleven.

Forebygging kan også handle om å unngå at begynnende fravær forverres. I den forbindelse er følgende spørsmål ombudene ser går igjen: Er møter og informasjon tilrettelagt slik at eleven har reell medvirkning? Har foreldrene god nok informasjon til å føle seg trygg på at eleven vil bli godt mottatt og tilstrekkelig ivaretatt? Er timeplaner, fagplaner og informasjon om annerledesdager tilgjengelige for elev og foresatte, eller ligger de bak en kompleks digital struktur? Har eleven tilstrekkelig utbytte av opplæringen, og er den faglige tilretteleggingen i skolen god nok for denne eleven? Opplever eleven en trygg relasjon til kontaktlærer og faglærere? Hva slags rolle får eleven i læringsfellesskapet, og hva skal til for å skape en trygg og støttende elevgruppe? Har skolen opprettet aktivitetsplan, og hvor god er skolen til å følge opp og evaluere tiltakene?

Ombudene vil understreke viktigheten av at eleven opplever at skolen og lærerne bryr seg, og minner om at relasjonen til lærer ansees som den viktigste enkeltfaktoren for at elever som tidligere har hatt lengre tids fravær klarer å komme tilbake til skolen.

https://www.udir.no/laring-og-trivsel/forebygge-og-folge-opp-bekymringsfullt-fravar/nasjonal-faglig-retningslinje-om-fravar-hoering/

NÅR FELLESSKAPET IKKE MATCHER BARN OG UNGE

Et stadig tilbakevendende tema i henvendelsene til Elev-, lærling og mobbeombudene, er barn og unge som opplever at fellesskapet ikke er tilpasset deres behov. Dette gjelder særlig barn og unge med funksjonsvariasjoner, nevrodivergens og elever som har behov for oppfølging fra spesialisthelsetjenesten. Når skole- og læringsmiljøet ikke klarer å møte mangfoldet av behov, øker risikoen for utenforskap, belastninger og krenkelser.

Retten til et trygt og godt skolemiljø gjelder alle barn og unge. For mange er tilrettelegging en forutsetning for likeverdig deltakelse, læring og tilhørighet. Erfaringene viser at utfordringene ofte ikke handler om barnet eller ungdommen alene, men om hvorvidt fellesskapet har rom for ulikhet. Et inkluderende læringsmiljø krever at tilrettelegging forstås som en rettighet og et felles ansvar, ikke som et individuelt særtiltak. Når fellesskapet er fleksibelt nok til å romme forskjeller, styrkes både den enkeltes muligheter og fellesskapet som helhet.

RISIKOVURDERING: NÅR UTFORDRINGER INDIVIDUALISERES

Elev-, lærling og mobbeombudene ser en risiko for at medieoppslag om uro, skolevegring og krevende elevatferd kan bidra til en forenklet forståelse av at enkelte barn og unge ikke kan oppføre seg, og derfor må fjernes fra fellesskapet. En slik framstilling kan overskygge kompleksiteten i barnas situasjon og de utfordringene som kan være knyttet til funksjonsvariasjoner, nevrodivergens, psykisk helse og/eller manglende tilrettelegging.

Som vi skrev innledningsvis, har Elev-, lærling og mobbeombudene nasjonalt, i høringsuttalelsen om undervisning utenfor egen gruppe og bortvisning, sammen understreket betydningen av å ivareta barns rett til inkludering, medvirkning og tilrettelegging. Tiltak som innebærer å skille elever ut fra fellesskapet, må vurderes med stor varsomhet og ikke erstatte skolens ansvar for å skape et inkluderende læringsmiljø. Barn og unge har rett til støtte og tilrettelegging som gjør deltakelse mulig, også når de strever. En ensidig oppmerksomhet på å fjerne utfordringer fra fellesskapet kan bidra til økt stigmatisering og utenforskap, fremfor å løse de underliggende årsakene.

Oppsummert – Hva skaper positive endringer i barn og unges læringsmiljø?

Gjennom erfaringene fra ombudstjenestene i Troms og Finnmark, kunnskap fra barn og unge, forskning på mobbing og skolefravær, samt prinsippene i Omnimodellen, tegner det seg et tydelig bilde: Positive endringer skapes sjelden gjennom enkeltstående tiltak. De skapes når voksne klarer å bygge trygge relasjoner, forstå barnets opplevelse og mobilisere fellesskapet rundt barnet.

1 Lytte, anerkjenne og forstå

Når et barn strever med mobbing, utenforskap eller skolefravær, er det lett å rette oppmerksomheten mot atferden. Fraværet, konfliktene, sinneutbruddene eller tilbaketrekkingen.
Men varige endringer starter når voksne spør barnet:

«Kan du hjelpe meg å forstå slik at jeg kan hjelpe deg bedre?»

Omnimodellen bygger på forståelsen av at barns handlinger ofte er uttrykk for behov, erfaringer eller manglende ferdigheter. Atferd må forstås som informasjon, ikke bare som et problem som skal korrigeres. Barn som opplever seg forstått, får lettere tillit til de voksne som skal hjelpe.

2 Relasjon og tillit skaper rom for positiv endring

Mange som beskriver gode hjelpeerfaringer, trekker frem betydningen av én eller flere voksne som var til å stole på, en tillitsperson i hverdagen. Ombudenes erfaringer viser at barn og unge ønsker voksne som lytter, er trygge, viser omsorg og tar dem på alvor.

I de fleste ombudssaker ser vi ofte det samme. Ikke alle tiltak trenger å være perfekte. Ikke alle svar trenger å være klare. Men barnet må kjenne at noen står sammen med dem. Trygge relasjoner skaper håp. Håp skaper motivasjon. Motivasjon skaper endring.

3 Barn og unge må få oppleve mestring og få delta på egne premisser

Barn og unge som over tid har opplevd mobbing eller utenforskap, forteller ofte at andre har tatt beslutninger på deres vegne. Positive endringer skjer når barnet igjen får oppleve innflytelse over eget liv. Det handler ikke om at barnet skal ha ansvaret for løsningen, men at barnet skal:

- bli lyttet til
- bli anerkjent
- få forklart hva som skjer med informasjonen de gir
- være med på å utforme tiltak
- være med på å vurdere om tiltakene gjør situasjonen bedre

Når barn opplever reell medvirkning, øker både tillit, motivasjon og sannsynligheten for at tiltakene virker.

4 Fellesskapet må endres – ikke bare det enkelte barn

Mobbing og utenforskap er i stor grad gruppefenomener. Derfor kan ikke løsningen være at barnet alene skal bli «mer robust» eller «lære å tåle mer».

Målet må være å utvikle inkluderende fellesskap der alle opplever tilhørighet. Forskning viser at opplevelsen av tilknytning til skolen og fellesskapet er en sterk beskyttelsesfaktor mot både mobbing, psykiske vansker og skolefravær.

«Bare» et hei!
Tittel bestemt av 120 ungdommer!

Storefri © Marius Henriksen distr. Strand Comics

5 Tidlig innsats er viktig – men aldri for sent

Mange henvendelser som kommer til ombudene, handler om forhold som har vart lenge. Flere barn og unge forteller at de har mistet troen på at voksne kan hjelpe. Likevel viser erfaringene at det kan skje positive endringer også etter lang tid med opplevd utrygghet og utenforskap dersom voksne klarer å:

- erkjenne barnets opplevelser
- gjenopprette tillit
- samarbeide godt med hjemmet
- arbeide systematisk over tid

Skolefravær, mobbing og utenforskap løses sjelden gjennom raske tiltak. Endring skjer ofte gradvis – gjennom mange små erfaringer med trygghet, mestring og tilhørighet. [fhi.no], [bufdir.no]

6 Voksne og ulike instanser må jobbe sammen

Mange barn møter et system der ulike aktører arbeider parallelt, men ikke nødvendigvis sammen. Erfaringene tilsier at utviklingen går raskere når skole, hjem og hjelpetjenester har en felles forståelse av målet og tydelige roller. Det handler mindre om å koble på flest mulig fagfolk og mer om at de som er involvert trekker i samme retning.

Positive endringer oppstår når barn får oppleve:

- å bli sett før de blir vurdert
- å bli forstått før de blir korrigert
- å bli inkludert før de blir forklart
- å bli lyttet til før det tas beslutninger
- å høre til i et fellesskap som tar ansvar

Det er sjelden ETT tiltak som forandrer et barns liv. Oftest er det kombinasjonen av trygge voksne, gode relasjoner, reell medvirkning og inkluderende fellesskap som gradvis skaper nye erfaringer.

Når barn igjen opplever at noen forstår dem, tror på dem og står sammen med dem, begynner endring å bli mulig. Det er kanskje den viktigste lærdommen fra ombudsarbeidet både i Troms og Finnmark, og fra Omnimo-dellen.

Forslag til Sjekkliste for et trygt klasserom som fremmer helse, trivsel og læring

1. Relasjoner og respekt
- ❑ Jeg opplever at alle blir møtt med respekt.
- ❑ Lærer og elever viser interesse for hverandre.
- ❑ Elevene samarbeider og lytter til hverandre.

2. Forutsigbarhet og struktur
- ❑ Det er tydelige regler og rutiner som følges opp.
- ❑ Jeg vet hva som forventes av meg i timene.
- ❑ Undervisningen er organisert på en måte som skaper ro og oversikt.

3. Inkludering og fellesskap
- ❑ Alle i klassen får være en del av fellesskapet.
- ❑ Ulike meninger og erfaringer blir tatt på alvor.
- ❑ Jeg føler at jeg hører til i klassen.

4. Støtte og mestring
- ❑ Jeg får hjelp og støtte når jeg trenger det.
- ❑ Jeg får oppgaver jeg kan mestre, men som også utfordrer meg.
- ❑ Mine styrker og fremskritt blir lagt merke til.

5. Trygt læringsmiljø
- ❑ Mobbing og krenkelser blir tatt på alvor og håndtert.
- ❑ Det er rom for å si fra om hvordan jeg har det.
- ❑ Jeg opplever at det er trygt å stille spørsmål og å gjøre feil.

NB!!

«Forebygging må forstås som et langsiktig arbeid med kultur, relasjoner og samarbeid mellom skole og hjem, ikke som et spørsmål om å finne «mobber og offer» og sette inn enkelt-tiltak».

(Sitat: Elevkulturen har blitt tøffere | udir.no)

ANALYSEROMMET

LYTTE → ANERKJENNE → HANDLE

Status - hva vet vi?	Hva er det vi ikke vet?	Hvordan forstår vi problemstillingen?	Trenger vi å finne ut mer? Hvordan?
Hvilke lover og regler må vi ta hensyn til?	Har vi kompentanse til å håndtere problemstillingene?	Trenger vi støtte/veiledning - i så fall fra hvem?	Hvem skal involveres i arbeidet?
Hvem skal lede arbeidet og ha ansvaret for en aktivitetsplan?	Hvordan skal vi sikre en god dialog med elever, foresatte og andre involverte?	Har vi sikret god språk og kulturforståelse?	Annet vi må huske på

Ombudene og veien videre – råd til politikerne i Troms

ELMO Troms har siden 2017 jobbet kontinuerlig for å være uavhengige ressurspersoner som hjelper, støtter og veileder barn, unge og foreldre som opplever utfordringer i møte med barnehage- og opplæringssystemene i fylket vårt.

Med utgangspunkt i Ombudsblikket i Troms og med bredt kunnskaps- og forskningsgrunnlag har vi i Troms gradvis utviklet en ombudstjeneste som prøver å balansere innsatsen mellom å støtte og veilede enkeltmennesker og å påvirke og utvikle fellesskapene i lokalsamfunnene vi alle lever i.

Målet er å kontinuerlig bidra konstruktivt til utvikling av inkluderende fellesskap der alle opplever tilhørighet. Ombudenes erfaringer og norsk forskning viser at skoletilhørighet og tilhørighet generelt er viktige beskyttelsesfaktorer for barn og unge. Mobbing, utenforskap og skolefravær er derimot sterke risikofaktorer som kan påvirke både psykisk helse, læring og livskvalitet negativt. Arbeid med relasjoner, deltakelse og fellesskap er derfor ikke bare et spørsmål om trivsel, men må være en sentral del av skolens og samfunnets forebyggende og helsefremmende arbeid.

Samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge - regjeringen.no bekrefter langt på vei det ombudstjenesten i Troms har vært tidlig ute med å sette søkelyset på.

«Trass mange tiltak har andelen unge som står utanfor utdanning og arbeid, vore relativt stabil dei siste åra. Dette viser at tradisjonelle verkemiddel og arbeidsmåtar ikkje har hatt den ønskte effekten.» (Sitat fra «Samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge»)

Det kreves en helhetlig og altomfattende innsats for å kunne styrke fellesskapene og få redusert antall unge som står utenfor utdanning og arbeid. Dette arbeidet må skje samtidig på alle arenaer og i alle aldersgrupper.

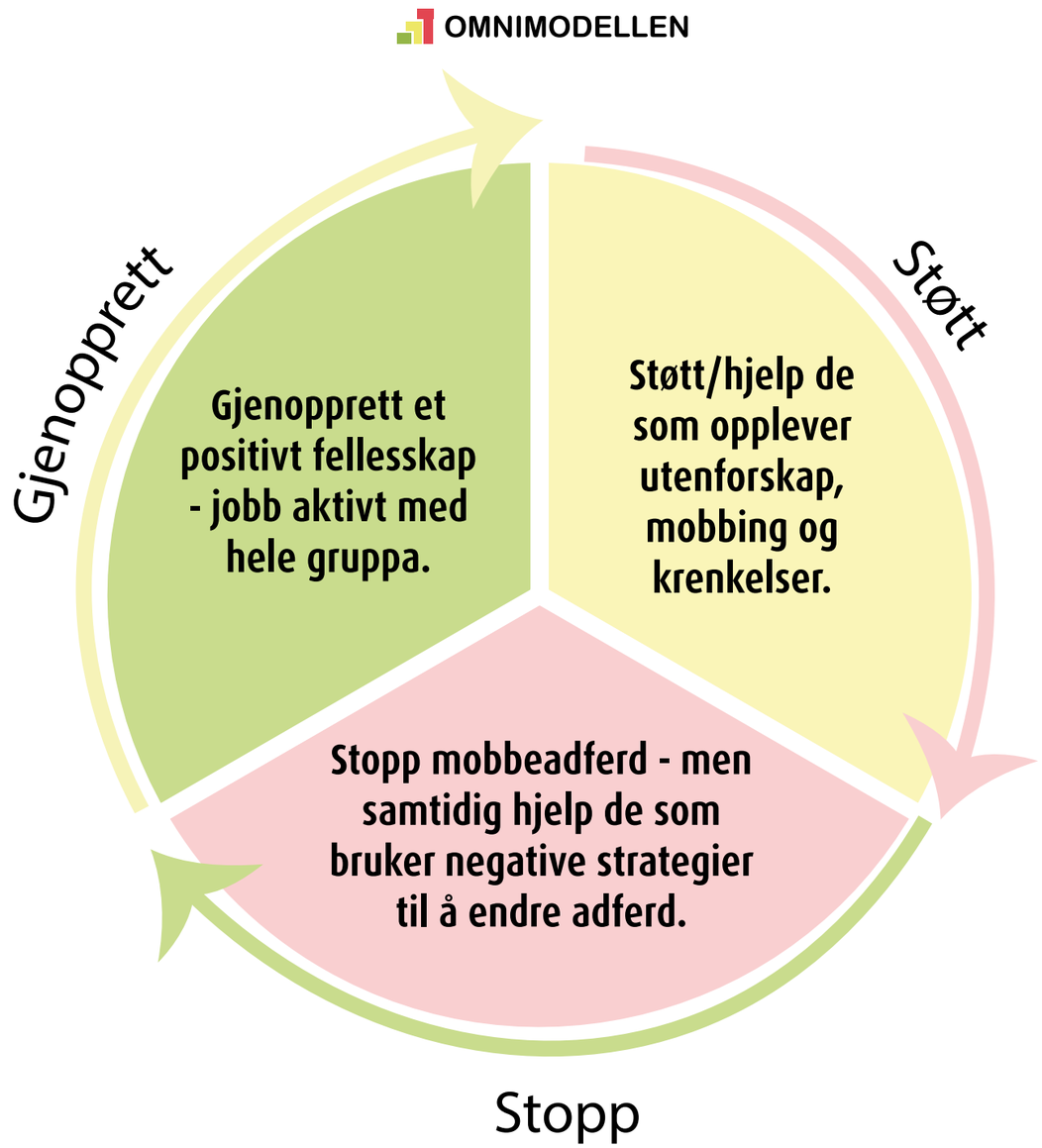
Ombudene har tre klare anbefalinger til politikerne for å kunne bevege seg i positiv retning innenfor dette feltet:

1) Vær tydelig på at alle folkehelsetiltak / satsinger / planer / strategier SKAL ha fellesskap som en av de viktigste faktorene.

2) Styrke ombudstjenesten med utgangspunkt i Tromsmodellen (Tannhjulene) slik at Troms fylkeskommune som samfunnsutvikler gjennom ombudstjenesten, i enda større grad kan støtte, veilede og påvirke instanser og organisasjoner med betydning for barn og unge både i kommuner og fylkeskommune.

3) Involver barn og unge tydelig i alt arbeid som handler om dem selv.

ER DU BARN ELLER UNGDOM i Troms, og er du en som ikke:

- vet hvem du kan spørre?
- tør å snakke med noen du kjenner?
- har fått hjelp selv om du har prøvd å si ifra til noen voksne

På barn og unges vegne er vi sterk og stødig, snill og bestemt. Vi er til stede og vi gir ikke opp!

DA MÅ DU VITE AT ELEV, -LÆRLING OG MOBBEOMBUDET VIL HJELPE DEG:

- ▶ Ring oss på 904 76 498
- ▶ Bruk qr-kode for å finne elev, lærling og mobbeombudets henvendelsesskjema.

https://www.tromsfylke.no/tjenester/skole-og-opplaring/elev-og-larlingtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/

Vi som svarer, er elev- lærling og mobbeombudene Anita, Agnethe og Jon-Halvdan. Vi har taushetsplikt, og vi hjelper til med å finne gode og snille personer som kan hjelpe deg videre.

Grafisk produksjon: Fagtrykk Idé